

TRŽIŠTE LIZINGA U CRNOJ GORI –Izvještaj za 2014. godinu–

Uvod

Trend pada poslovne aktivnosti na tržištu lizinga u Crnoj Gori u smislu smanjenja plasmana, kao i vrijednosti ugovorenih lizing poslova nastavljen je i u 2014. godini.

U dijelu regulatornog okvira, u 2014. godini, u skladu sa obavezom koja proističe iz Zakona o potrošačkim kreditima ("Službeni list CG", broj 35/13), donešen je Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja evidencije davalaca finansijskog lizinga („Službenom list CG”, br. 50/14 od 28.11.2014. godine). Shodno navedenom Zakonu, Ministarstvo finansija je obavezno da vodi evidenciju kreditora davalaca finansijskog lizinga i njihovih kreditnih posrednika, te se u tom pravcu, lista davalaca finansijskog lizinga objavljuje na web stranici ministarstva: <http://www.mif.gov.me/biblioteka/registri>.

Na tržištu lizinga je zadržana opreznost u odobravanju novih plasmana, usljed problema nelikvidnosti privrednih subjekata na tržištu, te su pružaoci lizinga podržavali samo klijente sa dokazanim bonitetom, što je rezultiralo smanjenjem broja novih plasmana.

Učesnici na tržištu

Lizing uslugama u Crnoj Gori i prethodne godine bavile su se četiri lizing kuće, sa svojstvom pravnog lica i dvije banke: S-Leasing, Porsche Leasing, NLB Leasing i Hypo Alpe Adria banka. Takođe, Hypo Alpe Adria Leasing kao društvo registrovano za obavljanje lizing djelatnosti tokom prethodne godine nije odobravalo nove plasmane, već je vršilo samo naplatu potraživanja po osnovu ranije zaključenih ugovora, kao i Prva banka Crne Gore osnovana 1901. godine¹.

Usluge i finansijskog i operativnog lizinga pružaju Hypo Alpe Adria banka, S-leasing, NLB leasing i Porsche leasing. Sve lizing kompanije direktno ili indirektno su u stranom vlasništvu, osim Prve banke Crne Gore koja je u dominantnom domaćem vlasništvu.

Tabela 1: Pregled stanja djelatnosti lizinga u periodu 31.12.2012 – 31.12.2014. godine

Datum	Broj pružalaca lizinga	Ukupna aktiva ² (mil. €)	Broj zaposlenih	Broj zaključenih ugovora	Vrijednost zaključenih ugovora (mil €)
31.12.2012.	4	143.9	47	1,338	19.8
31.12.2013.	4	116.9	48	1,218	17.8
31.12.2014.	4	88.2	47	1,084	15.0

¹ Prva banka Crne Gore osnovana 1901. godine u period 2010-2013. godine nije bila aktivna na tržištu lizinga u smislu odobravanja novih plasmana, osim naplate potraživanja po osnovu ranije zaključenih ugovora.

² Podaci o ukupnoj aktivi se odnose na četiri lizing kuće.

Struktura plasmana

Tokom 2014. godine, na tržištu lizinga zaključeno je ukupno 1.084 *novih ugovora* ukupne vrijednosti od 15,044,692.5 eura, čime je prosječna vrijednost jednog ugovora 13,878.87 eura.

Sa druge strane, na dan 31. decembar 2014. godine ukupan broj *aktivnih ugovora* bio je 5.096, čija je vrijednost 116,327,355.03 eura, odnosno prosječna vrijednost po aktivnom ugovoru iznosi 22,827.19 eura.

- **Primaoci lizinga**

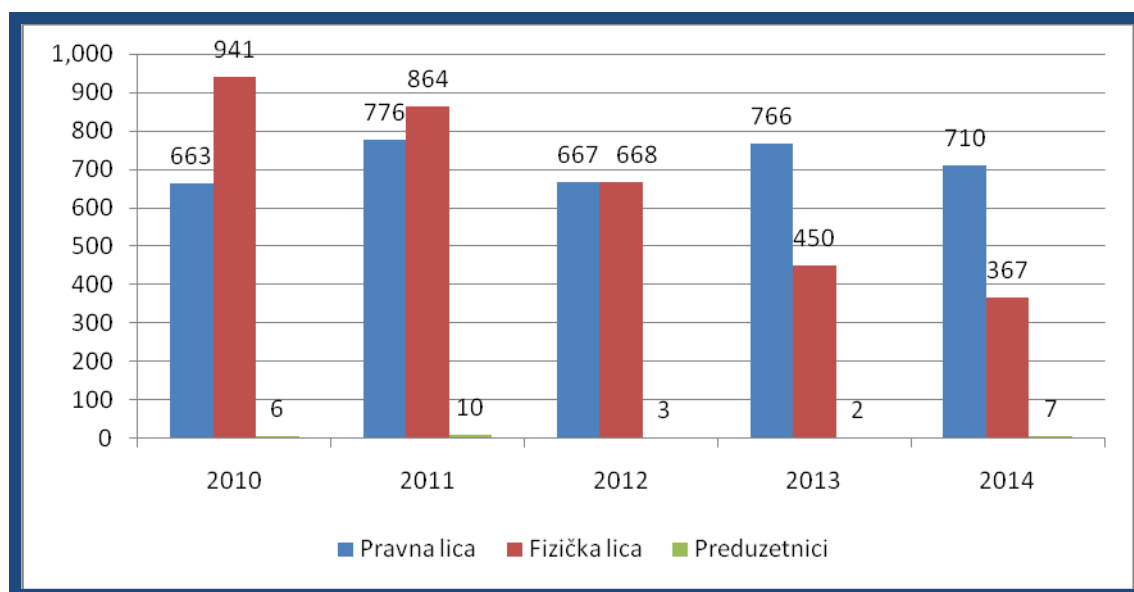
U periodu od 2011. do kraja 2014. godine evidentan je pad broja novozaključenih ugovora. Na dan 31.12.2014. godine u odnosu na 31.12.2011. godine taj broj je smanjen za 34.3%, dok je u poređenju posljednje dvije godine (2013–2014) zabilježeno smanjenje od 11%.

Vrijednost zaključenih ugovora na kraju 2014. godine od 15 miliona eura, predstavlja smanjenje za oko 16% u poređenju sa istim periodom prethodne godine.

U strukturi korisnika lizinga najveće učešće imaju *pravna lica* (65.5%), čime je značajno promijenjena struktura u odnosu na 2010. i 2011. godinu, kada je većina ugovora sklopana sa fizičkim licima. U smislu vrijednosti istih ugovora, oko 71,9% ukupne vrijednosti sklopljenih ugovora u 2014. godini, čine ugovori sklopljeni sa pravnim licima.

Dakle, primjetno je da je politika lizing kuća bila usmjerena diverzifikaciji rizika i osiguranju optimalne strukture klijenata, što je nastavak poslovanja od ranijih godina.

Grafik 1: Broj ugovora prema primaocima lizinga

- *Vrijednost i broj lizing poslova prema vrsti lizinga*

Kao što je bio slučaj i u prethodnim godinama, poslovi *finansijskog lizinga* imali su i u 2014. godini značajno učešće u ukupnom broju, kao i vrijednosti zaključenih ugovora. Ugovori finansijskog lizinga su činili nešto više od 90% ukupnog broja novozaključenih ugovora.

Prosječan trošak po ugovoru finansijskog lizinga je iznosio 13,937.93 eura, dok je prosječan trošak novozaključenog ugovora operativnog lizinga iznosio 13,310.29 eura.

Tabela 2: Broj i vrijednost zaključenih ugovora po tipu lizinga 2010–2014

BROJ						
	2010	2011	2012	2013	2014	2014/2013
Operativni lizing	39	69	41	121	102	-15.7%
Finansijski lizing	1,571	1,581	1,297	1,097	982	-10.5%
Ukupno	1,610	1,650	1,338	1,218	1,084	-11.0%
VRIJEDNOST						
	2010	2011	2012	2013	2014	2014/2013
Operativni lizing	3,605,214.5	1,265,293.9	550,336.4	1,645,080.3	1,357,649.6	-17.5%
Finansijski lizing	23,916,840.9	30,079,253.1	19,244,306.6	16,240,587.1	13,687,042.9	-15.7%
Ukupno	27,522,055.4	31,344,547.0	19,794,643.0	17,885,667.4	15,044,692.5	-15.9%

Od ukupnog broja zaključenih ugovora oko 91% ili 13,7 miliona eura odnosi se na vrijednost *finansijskog*, a preostalo *operativnog lizinga*. Važno je napomenuti da su navedene vrijednosti novozaključenih ugovora izražene kao neto vrijednost plasmana, što predstavlja ukupnu vrijednost ugovora umanjenu za vrijednost učešća klijenta.

- *Predmet lizinga*

Ako pogledamo strukturu broja ukupno zaključenih ugovora po osnovu predmeta lizinga, kao i prethodnih godina *putnički automobili* imaju najveći udio od oko 87.7% u ukupnom iznosu lizing plasmana.

Tabela 3: Komparativni pregled broja zaključenih ugovora po osnovu predmeta lizinga

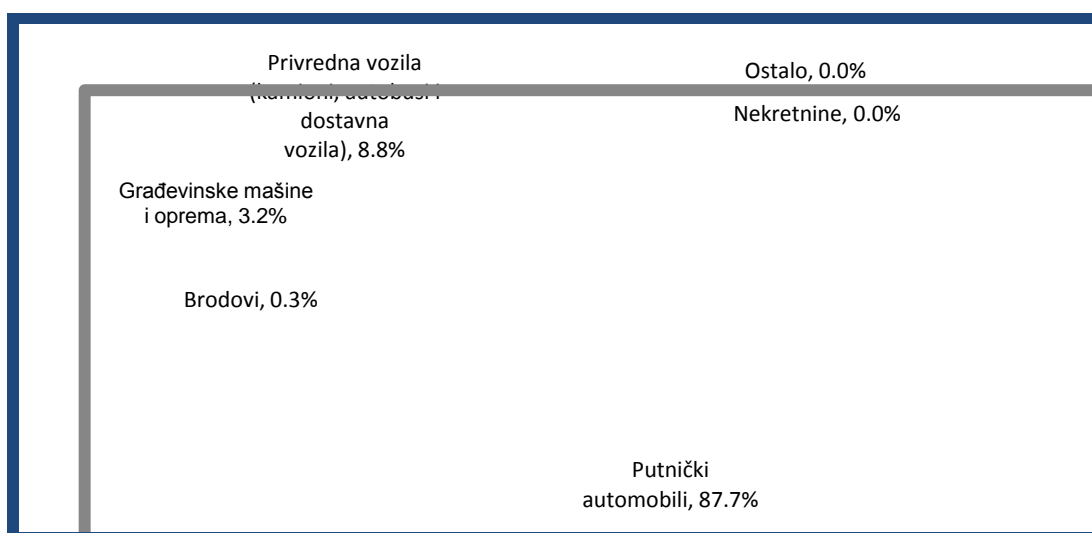
Predmet lizinga	Broj ugovora				Stopa rasta (2)/(1)
	2013 (1)	%	2014 (2)	%	
Putnički automobili	1,048	86,04	951	87.7%	-9.3%
Privredna vozila (kamioni, autobusi i dostavna vozila)	129	10,59	95	8.8%	-26.4%
Građevinske mašine i oprema	34	2,79	35	3.2%	2.9%
Brodovi	3	0,25	3	0.3%	0.0%
Nekretnine	-	-	-	-	-
Ostalo	4	0,33	-	-	-100.0%
Ukupno	1,218		1,084		-11.0%

Udio komercijalnih vozila u ukupnom broju zaključenih ugovora iznosi oko 9%, i u poređenju nominalnih vrijednosti, broj sklopljenih ugovora je smanjen za oko 27%, dok je broj

zaključenih ugovora u vezi sa građevinskim mašinama i opremom neznatno uvećan (uvećanje od oko 3%) i u 2014. godini, ovi ugovori su činili oko 3.2% ukupnog broja novozaključenih ugovora.

Kao ni 2013. godine, ni 2014. godine nekretnine nisu bile predmet zaključivanja ugovora o lizingu. Pored toga, tokom 2014. godine, nije bilo sklapanja ugovora o lizingu u okviru kategorije „ostalo“.

Grafik 2: Struktura broja zaključenih ugovora prema predmetu lizinga

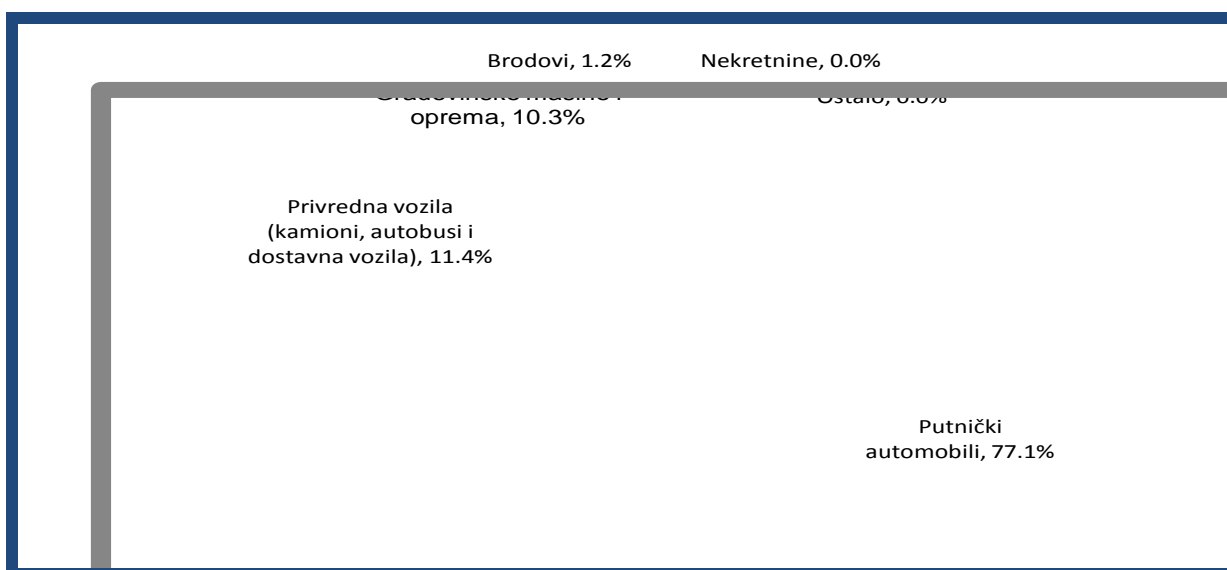
Ukoliko se posmatra struktura vrijednosti zaključenih ugovora prema predmetu lizinga, strukturno učešće je slično kao i u prethodnom primjeru, opet u korist putničkih automobila. Vrijednosti ugovora o lizingu u dijelu putničkih automobila u ukupnoj vrijednosti novozaključenih ugovora čine oko 77%, dok su komercijalna vozila zastupljena sa 11%, a lizing građevinskih mašina i opreme oko 10%.

Tabela 4: Uporedni pregled vrijednosti zaključenih ugovora prema predmetu lizinga

Predmet lizinga	Vrijednost ugovora				Stopa rasta (2)/(1)
	2013 (1)	%	2014 (2)	%	
Putnički automobili	12.252.191,10	68,50	11,601,796.80	77.1%	-5.3%
Privredna vozila (kamioni, autobusi i dostavna vozila)	2.177.215,15	12,17	1,722,515.06	11.4%	-20.9%
Građevinske mašine i oprema	3.038.637,14	16,99	1,544,784.93	10.3%	-49.2%
Brodovi	198.970,00	1,11	175,595.70	1.2%	-11.7%
Nekretnine	-	-	-	-	-
Ostalo	218.651,00	1,22	-	-	-100.0%
Ukupno	17,885,664.39		15,044,692.49		-15.9%

Iako se broj zaključenih ugovora u vezi sa građevinskim mašinama i opremom uvećao za oko 3%, vrijednost tih ukupnih ugovora je smanjena za oko 50%. Pri tome, prosječna kamatna stopa za istu kategoriju je uvećana sa 7.3 na 8.7%.

Grafik 3: Struktura vrijednosti zaključenih ugovora prema predmetu lizinga

- **Sektorska struktura**

U pogledu sektorske strukture plasmana *novozaključenih* u 2014. godini dominiraju ugovori u okviru sektora *ostale usluge, trgovine*, kao i *saobraćaja*.

U poređenju sa prethodnom godinom evidentno je smanjenje ugovora zaključenih u sektoru *usluge smještaja i ishrane*, kao i sektoru *poljoprivrede, šumarstva i ribarstva*.

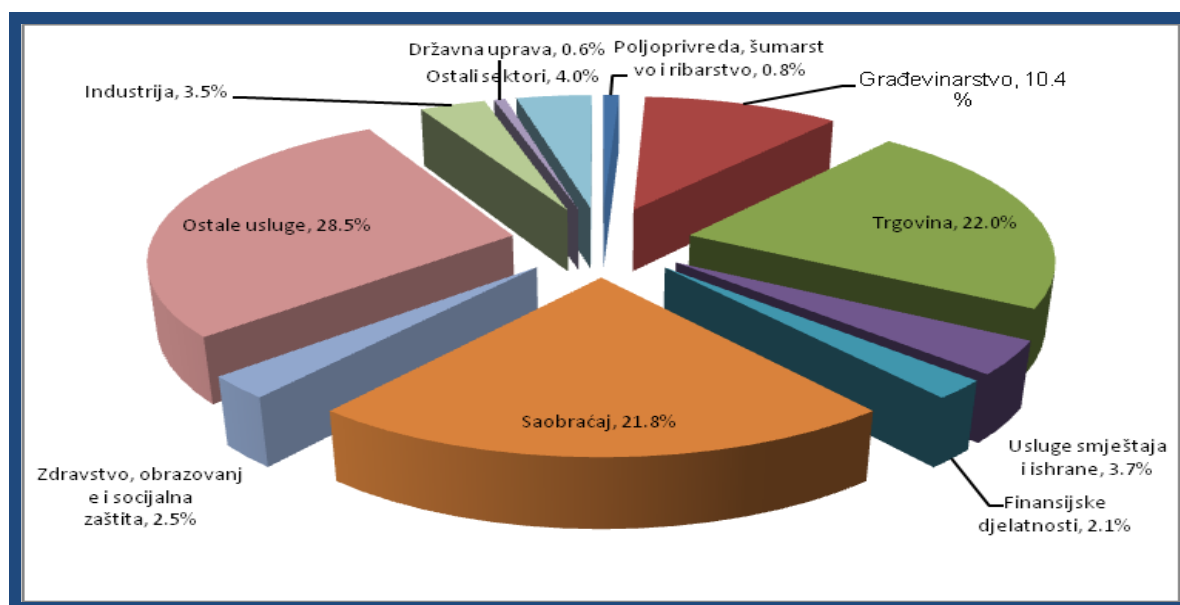
Tabela 5: Sektorska struktura novozaključenih ugovora

Sektor	Broj novozaključenih ugovora				Stopa rasta/pada (2)/(1)
	31.12.2013 (1)	%	31.12.2014. (2)	%	
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	8	2.42	7	1.0	-12.5%
Građevinarstvo	35	10.57	40	5.6	14.3%
Trgovina	126	38.07	167	23.5	32.5%
Usluge smještaja i ishrane	28	8.46	17	2.4	-39.3%
Ostale usluge	61	18.43	278	39.2	355.7%
Saobraćaj	16	4.83	113	15.9	606.3%
Finansijske djelatnosti	4	1.21	5	0.7	25.0%
Industrija	13	3.93	23	3.2	76.9%
Zdravstvo, obrazovanje i socijalna zaštita	2	0.60	6	0.8	200.0%
Državna uprava	1	0.30	8	1.1	700.0%
Ostali sektori	37	11.18	46	6.5	24.3%
Ukupno	331		710		114.5%

U pogledu vrijednosti novozaključenih ugovora prema sektorskoj strukturi, najveće učešće u ukupnoj vrijednosti plasmana imaju ostale usluge (28.5%), trgovina (22%), saobraćaj (21.8%), građevinarstvo (10.4%).

Grafik 4 ukazuje na cjelokupnu sektorsku strukturu u pogledu vrijednosti *novozaključenih* ugovora u 2014. godine:

Grafik 4: Struktura vrijednosti novozaključenih ugovora u 2014. godine

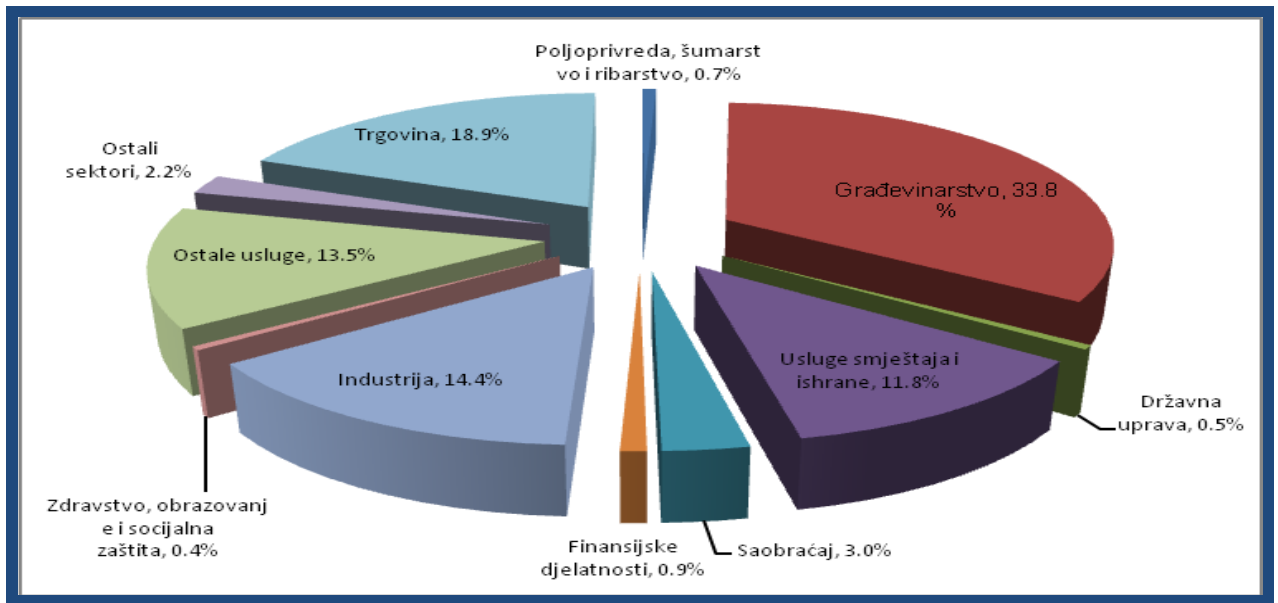
U pogledu sektorske strukture *aktivnih* plasmana na dan 31. decembar 2014. godine dominiraju ugovori u okviru sektora trgovine (30%), ostale usluge (18%), industrije (16%).

Tabela 6: Sektorska struktura *aktivnih* plasmana

Sektor	Aktivni plasmani				
	31.12.2013 (1)	%	31.12.2014. (2)	%	Stopa rasta/pada (2)/(1)
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	38	2.42	44	1.7%	15.8%
Građevinarstvo	376	10.57	318	12.4%	-15.4%
Trgovina	972	38.07	771	30.0%	-20.7%
Usluge smještaja i ishrane	160	8.46	98	3.8%	-38.8%
Ostale usluge	498	18.43	463	18.0%	-7.0%
Saobraćaj	233	4.83	212	8.2%	-9.0%
Finansijske djelatnosti	25	1.21	33	1.3%	32.0%
Industrija	244	3.93	409	15.9%	67.6%
Zdravstvo, obrazovanje i socijalna zaštita	40	0.60	21	0.8%	-47.5%
Državna uprava	36	0.30	46	1.8%	27.8%
Ostali sektori	321	11.18	155	6.0%	-51.7%
Ukupno	2,943		2,570		-12.7%

Grafik 5 ukazuje na cjelokupnu sektorsku strukturu u pogledu vrijednosti aktivnih ugovora na dan 31. decembar 2014. godine, sa najznačajnijim učešćem sektora građevinarstva, trgovine, industrije, usluga smještaja i ishrane i ostalih usluga.

Grafik 5: Struktura vrijednosti aktivnih ugovora na dan 31. decembar 2014. godine

Bilans stanja

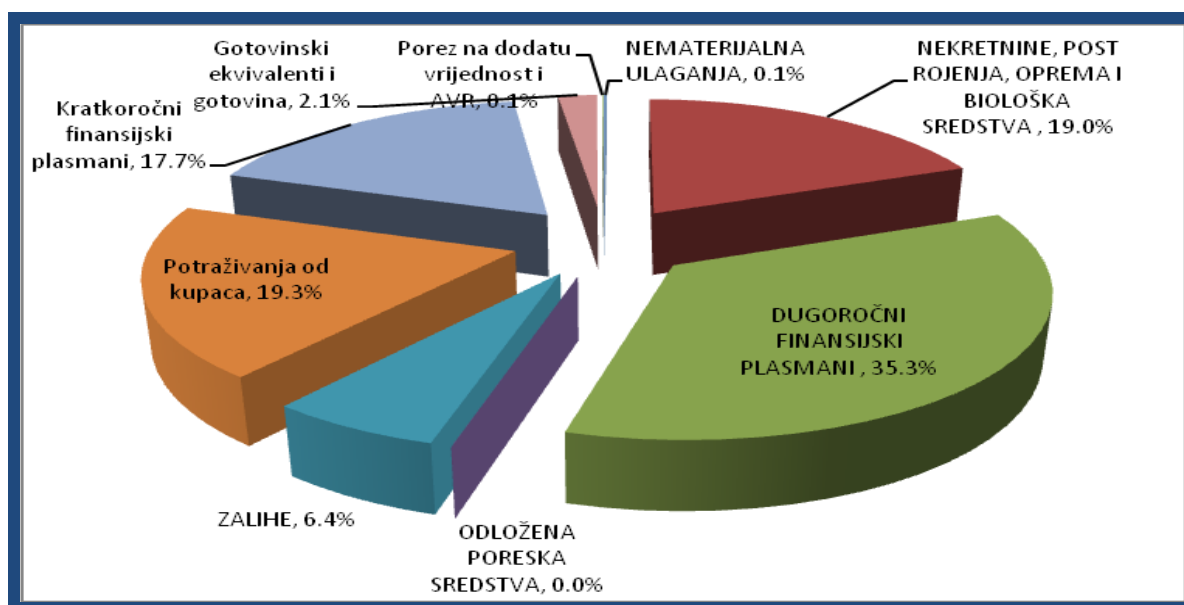
Ukupna aktiva četiri lizing kuće na dan 31. decembar 2014. godine iznosila je 88,210,466 eura i bila je manja za 24,6% u odnosu na 31. decembar 2013. godine. Međutim, uporedni podaci aktive sa tržišta lizinga nijesu relevantni, imajući u vidu da se značajan dio bilansne sume agregatnog bilansa tržišta vodi u okviru finansijskih izvještaja pružaoca lizing usluga sa najvećim tržišnim učešćem, Hipo Alpe Adria Banke, koja ispred Hipo Alpe Adria grupe zaključuje nove lizing plasmane.

U strukturi ukupne aktive veći udio odnosio se na stalnu imovinu (54.4%), dok je obrtna imovina učestvovala sa oko 45.6%.

Evidentno je da su dugoročni finansijski plasmani sa 31,159,602.34 eura (65%) najznačajnija stavka *stalne imovine*, a potom slijede nekretnine, postrojenja i oprema sa 16,725,109.09 eura (35%).

U okviru *obrtnih sredstava*, kratkoročna potraživanja, plasmani i gotovina dominiraju sa oko 86%, dok ostatak čine zalihe.

Grafik 6: Struktura ukupne aktive lizing kuća na dan 31. decembar 2014. godine

U strukturi pasive četiri lizing kuće na dan 31. decembar 2013. godine najveći udio odnosio se na *kratkoročna rezervisanja i kratkoročne obaveze* sa 63,292,311.79 eura, dok su *dugoročna rezervisanja i dugoročne obaveze* sa 54,145,849.72 eura. U odnosu na podatke na dan 30. septembar 2014. godine, *kapital* je zabilježio pad od 35.7%, dugoročna rezervisanja i dugoročne obaveze za 13.8%, a kratkoročna rezervisanja i kratkoročne obaveze za 0.6%.

Bilans uspjeha

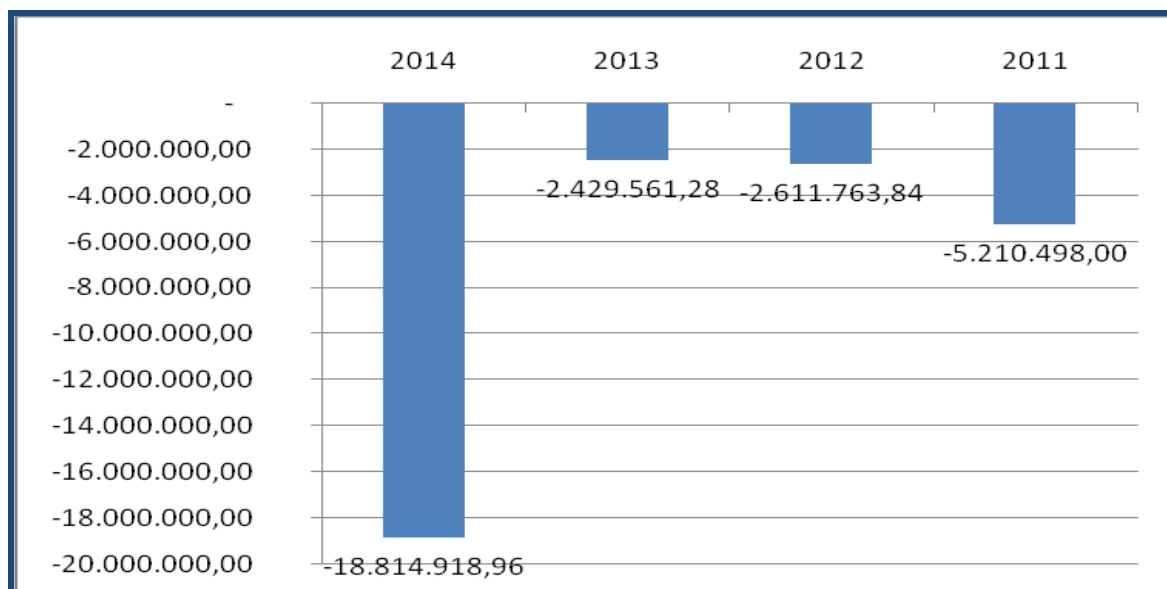
Na dan 31. decembar 2014. godine četiri lizing kuće su ostvarile ukupan *poslovni prihod* od 10,946,609.20 eura, od čega su prihoda od prodaje činili 88.6%, a ostatak ostali poslovni prihodi. Sa druge strane u istom periodu ostvareni su *poslovni rashodi* u iznosu od 26,787,570.16 eura, od čega je 70.8% bilo ostalih poslovnih rashoda, a 21% se knjižilo na stavci „nabavna vrijednost prodane robe“. Stoga je poslovni rezultat bio negativan, odnosno na nivou 4 lizing kuće iskazan je gubitak koji je iznosio 15,840,960.96 eura. Ipak, dvije lizing kuće su poslovale uspješno i na kraju četvrtog kvartala 2014. godine imale pozitivan poslovni rezultat.

U istom periodu, sumarno, četiri učesnika na tržištu lizinga su iskazala i negativan finansijski rezultat u ukupnom iznosu od 639.353,21 eura, kao i negativan rezultat iz ostalih aktivnosti (-2.271.413,82).

Lizing kuće su na dan 31. decembar 2014. godine iskazale -18.814.918,96 eura neto rezultata, odnosno gubitka na tržištu. U okviru ukupnog gubitka na tržištu preko 90% (17,104,733.00) učešće je jedne lizing kuće. Pozitivan neto rezultat na kraju posmatranog perioda 2014. godine izrazile su dvije od četiri lizing kuće. Poređenja radi na isti dan 2013. godine na tržištu lizinga iskazan je ukupan neto rezultat - gubitak od 2.429.561,28 eura.

Istovremeno, potrebno je ukazati da u ukupnom rezultatu bilansa uspjeha, koji daje prihode i rashode lizing kuća, nedostaje dio podataka koji se obračunavaju kroz bilanse banke koja se bavi lizing poslovanjem, imajući u vidu da Hipo Alpe Adria banka u okviru svog portfolija pruža lizing usluge.

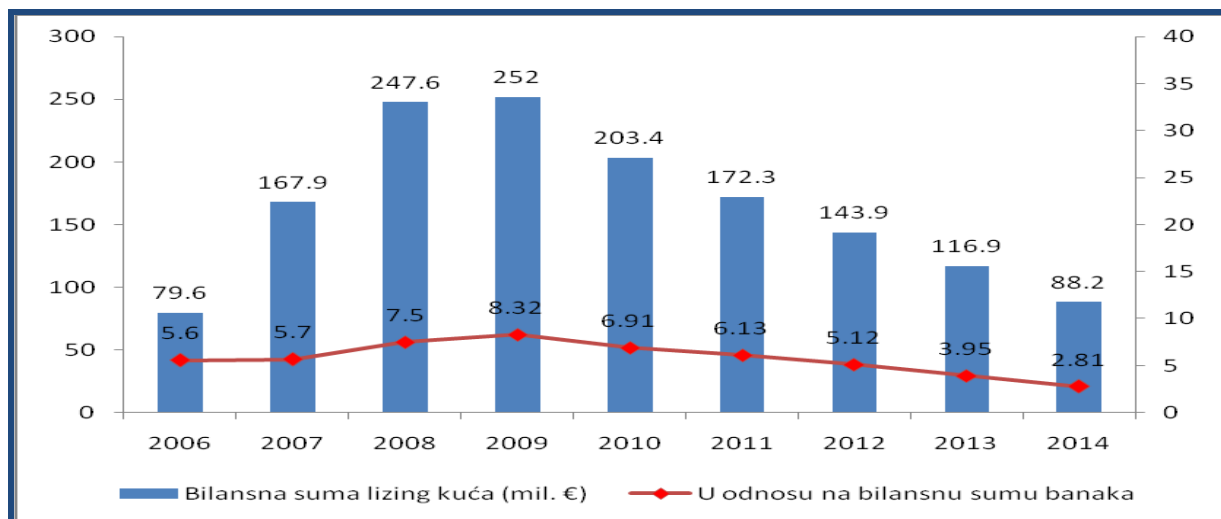
Grafik 7: Sumarni neto rezultat učesnika na tržištu lizinga

Bilansna suma banaka i davalaca lizinga

Lizing kuće u Crnoj Gori su na dan 31.12.2014. godine ostvarili bilansnu sumu u iznosu od 88.2 miliona eura, što predstavlja 2.81% bilansne sume bankarskog sektora.³

Grafik 8: Odnos bilansne sume banaka i lizing kuća (mil. €)

Grafik 8 pokazuje da je bilansna suma lizing kuća u odnosu na bilansnu sumu banaka u 2013. godini zabilježila pad, što je rezultat smanjenja bilanse sume lizinga kuća. Navedeno poređenje nije relevantno za cjelokupno lizing tržište jer dio aktive u okviru lizing poslova Hipo Alpe Adria banke nije obuhvaćen agregatnim bilansom lizing kuća.

Ukoliko se stavi u odnos bilansna suma lizing kuća, sa bruto domaćim proizvodom, onda je relevantni odnos bio 3.5% u 2013. godini, dok je ovaj odnos u 2014. godini 2.6%.⁴

*
* *

Poslovna politika lizing kuća, sprovedena tokom 2012. i 2013. godine, nastavljena je i tokom 2014. godine i u velikoj mjeri je bila bazirana na zaključivanje ugovora sa klijentima visokog stepena kreditne sposobnosti, što je uticalo na smanjenje izloženosti tržišnim rizicima. Posmatrano sa aspekta lizing kompanija tržište je tokom 2014. godine imalo isti trend kao i tokom prethodne dvije godine u pogledu povećavanja klijenata koji slabije servisiraju obaveze, kao i prisutna nelikvidnost klijenata. Istovremeno, zadržana je restriktivna politika odobravanja plasmana, usljed smanjenog broja klijenata koji svojim bonitetom zadovoljavaju uslove finansiranja.

Rast broja kredibilnih klijenata, kao i efikasnija naplata potraživanja, prioriteti su lizing kuća u narednom periodu, dok će oporavak ekonomske aktivnosti u Crnoj Gori biti direktni uzročnik za rast lizing poslova.

³ Korišten je podatak Centralne banke Crne Gore

⁴ Korišten je podatak Ministarstva finansija o procjenama BDP-a za 2014. godinu.